

Viinan viemät vallankahvassa

■ Yksi asia yhdistää Josif Stalinia, Iivana Julmaa, Pietari Suurta, Henrik VIII:ta, Aleksanteri Suurta ja useita nykyajankin vallankäyttäjiä.

Pekka T. Heikura

Vaikka historioitsijat ovat kirjanneet menneisyyden lehdistä paljonkin juoppoja, kukaan heistä ei ole oivaltanut, että monen tyrannin hirviömaisten tekojen takana on ollut ratkaiseva yhteinen nimittäjä.

Usean suurmiehen – tai ”suurmiehen” – kaksijakoisen persoonallisuuden, suuruushulluuden ja jopa käsittämättömän julmuuden selittää kuitenkin tuhoisa sairaus: alkoholismi. Etanoli on ollut maailmanhistoriassa keskeinen tekijä.

Tätä mieltä on tutkija **James Graham**, jonka mukaan historian pahoissa pojissa on huomattava määrä niitä, joiden holtittomasta käytöksestä voi selvästi tunnis-

taa alkoholismien oireet, ja niitä, joiden hirmuteot ovat yksiselitteisesti lähtöisin juoppohulluudesta.

Vallanhimo taas on alkoholismissa jo sisäänrakennettu piirre, sillä osan sairautta muodostavat paisunut ego ja kostonnut itsekeskeisyys. Todelliset suurjuomarit eivät ole laitapuolen kulkijoita eivätkä rappioalkoholisteja, vaan heidät löytää nimenomaan yhteiskunnan huilulta.

Raivoa ja ruoskintaa

Varhaisimpana alkoholisoituneena despoottina Graham pitää **Aleksanteri Suurta** (356–323 eKr). ”Maailman valtiat” oli lievästikin ilmaistuna alkoholin suurkuluttaja, jonka päivittäistä huvia – tappotyön ohessa – olivat raskaat juomingit (ks. *Kemia*-lehti 1/2007).

Alkoholisti on Grahamin tutkimusten mukaan ollut myös Englannin legendaarinen kuningas **Henrik VIII** (1491–1547). Anglikaanisen kirkon perustaja ja tunnetaan myös usean hovimiehensä murhattajana ja kahden vaimonsa teloituttajana.

Venäjän hallitsijaluettelon ensimmäinen tsaari ja neljäs Iivana ei saanut pelottavalta kalskahtavaa lisänimeään syyttä suotta. **Iivana Julman** (1530–1584) hallintoa ei voi luonnehtia lempeäksi sen paremmin kuin hänen yksityiselämänsäkään. Itsevaltiaan pahimman rai-vonpuuskan uhriksi joutui hänen vanhin poikansa **Ivan** (1557–1581), jonka isä kajautti kepillään hengiltä.

Saman tempun teki runsas vuosisata myöhemmin **Pietari Suuri** (1672–1725), jonka vastaus kruununperillisen **Aleksein** (1690–1718) niskotteluun oli ruoskittaa tämä kuoliaaksi. Roteva kaksimet-

rinen tsaari osallistui rankaisutoimenpiteeseen korkeimman omakätisesti.

Illanistujaisissaan Pietari toimitti alamaisiaan ja arvovieraitaan pois päiviltä toisella keinoin: hän pakotti nämä juomaan niin paljon ja niin pitkään, että isäntää heikompien sydän joskus petti.

Iivana ja Pietari eivät olleet pelkästään tuurijuoppoja vaan ilmiselviä alkoholisteja, hirmuhallitsijoiden elämästä dokumentoituja tietoja tarkkaan tutkinut Graham korostaa. Heistä ei tehnyt hirviöitä aikakauden tai maan tapa eikä myöskään valta – vaan viina.

Skandaaleita ja vainoja

Alkoholi on toki maistunut yhteiskunnan huipulla muuallakin kuin votkanhuuruisella Venäjällä.

Esimerkiksi Yhdysvaltain 1800-luvun presidenteistä kolme on kiistatta ollut alkoholisteja.

Heistä **Ulysses S. Grant** (1822–1885) oli myös korkea-arvoinen upseeri, joka ennen Valkoiseen taloon päätymistään johti kenraalina pohjoisvaltojen armeijaa maan sisällissodassa.

Ankara pitkäaikainen juopottelu jätti kuitenkin jälkensä: Grant ratsasti skandaalista toiseen ja hänen virkakautensa muistetaan lähinnä heikosta hallinnosta ja korruptiosta.

Vuonna 1994 ilmestyneessä kirjassaan *Vessels of Rage, Engines of Power* (suom. *Juoppohullut vallankahvassa*, Ajatus Kirjat 2006) Graham listaa myös nykyajan alkoholisteja, jotka valta-asemiin päästyään ovat osoittautuneet turmioksi koko yhteiskunnalle.

Äärimmäisenä tapauksena tutkija pitää surullisenkuuluisaa amerikkalaista senaattoria **Joseph McCarthy**.

Tämä oli – monen alkoholistin tavoin – toisaalta viehätysvoimainen, toisaalta kyyninen, ilkeämielinen persoona, joka

Scanstockphoto

Kuningas Henrik VIII:lla oli kuusi vaimoa ja paha alkoholiongelma.

Alkoholisti ja historian pahamaineisin diktaattori. Synnyinseudullaan Georgian (Gruusian) Gorissa Josif Stalin seisoo yhä jalustalla.

iStockphoto

Juoppojen juoppo, tyrannien tyranni

Ihmiskunnan historiassa eniten kärsimystä oman maansa väestölle lienee aiheuttanut Neuvostoliiton diktaattori **Josif Stalin** (1878–1953). Tyranni tappi ainakin 25, rankimpien arvioiden mukaan jopa 50 miljoonaa ihmistä, ja sulki lisäksi miljoonia työleireille ja vankiloihin.

Pääsyynä tuhovimpaan oli juoppoudesta johtunut suuruudenhulluus, sanoo James Graham, jonka mukaan stalinismi oli valloilleen päästettyä alkoholismia.

Vaimon ja lasten sijasta *generalissimuksella* oli kokonainen kansa, jota pelotella ja terrorisoida. Perheenisä kykenee yleensä vain solvaamaan ja pahoinpitelemään, mutta Stalin pystyi – heitä ensin äärimmilleen nöyryytettyään – viemään uhreiltaan myös hengen.

Siinä sivussa Isä aurinkoinen tosin ehti tuhota myös perheensä. Isän nurja kohtelu sai **Jakov**-pojan (s. 1907) yrittämään 1920-luvun lopulla itsemurhaa (joskin kuolema tuli vasta saksalaisella sotavankileirillä vuonna 1943). Toinen vaimo **Nadežda Allilujeva** onnistui omassa yrityksessään vuonna 1932. Äidin viimeinen ohje 6-vuotiaalle **Svetlana**-tyttärelle kuului: ”Älä koske alkoholiin. Älä koskaan juo viiniä.”

Suvun geenit

Viinapää Stalinilla oli ilmiömäinen. Hän pystyi todistettavasti kumoamaan kymmenittäin maljoja ilman, että istunto päättyi sammumiseen.

Alkoholisteille tyypilliseen tapaan Stalin oli myös yöeläjä, joka meni nuk-

kumaan vasta aamulla. Jotta uni tulisi edes silloin, valtias joi Grahamin mukaan läpi yön – samalla kun teki töitä. Voidaan vain kysyä, kuinka monta kuolemantuomiota hän allekirjoitti humalassa.

Stalin piti alter egonaan ja opettajanaan Iivana Julmaa. Hän myös pyrki matkimaan Pietari Suuren kuuluisia hengenvaarallisia juominkeja. Pietarin tapaan neuvostojohtaja pakotti alaisensa pitämään itselleen juomaseuraa. Nämä eivät uskaltaneet kieltäytyä, koska se olisi voitu tulkita niin, että heillä oli jotain salattavaa ja he pelkäsivät viinan irrottavan kielenkantimensa.

Myös Stalinin isä **Vissarion Džukašvili** (1850–1910) oli alkoholisti, samoin Stalinin toinen poika **Vasili** (1921–1962).

valehteli suorastaan patologisesti. McCarthy syyti järjettömiä, vihamielisiä syytöksiä vakoojijoista ja kommunisteista, joita näki kaikkialla.

Esittämällä vuonna 1952 perättömän väitteen, että hänellä oli hallussaan luettelo maan ulkoministeriön palveluksessa työskentelevästä ”205 kommunistista”, yksi ainoa alkoholisti onnistui tuottamaan huomattavaa vahinkoa sekä täysin syyttömille kansalaisille että isänmaalleen. Viattomien vaino päättyi vasta vuonna 1957, kun McCarthy kuoli – alkoholistiparantolassa maksakirroosiin.

Sietokyvyn supersankarit

Alkoholitit eivät ole tissuttelijoita. Heidän elimistönsä viinansietokyky on normaaliin kuluttajaan verrattuna ällistyttävä.

Monien tunnettujen alkoholistien juomatavat häkellyttävät. He saattavat silmää räpäyttämättä kaataa alas kurkustaan sellaisia määriä etanolia, jotka veisivät keskivertoihmiseltä ainakin tajun ja usein hengenkin.

Esimerkiksi kirjailija **Ernest Hemingwayn** (k. 1960) raportoidaan juoneen illan aikana 60 kolmen sentin paukkua 40-prosenttista rommia. Tekstintuottoa ei rommissa marinoituminen häirinnyt.

Yhdysvaltain nuhteettoman baptistipresidentin **Jimmy Carterin** alkoholistiveljen **Billy Carterin** päivittäiseen mennyyseen kuului kaksi litran pulloa viskiä, minkä lisäksi janojuomana kului aimosatsi olutta. Kongressiedustaja **Wilbur Mills** tuhosi parlamenttityönsä lomassa kaksi pullollista vodkaa päivässä.

Energinen Aleksanteri Suuri ehti juopotteluaan myös valloittaa maailman.

Kuvat: Scanstockphoto

Pietari Suurelle maistuivat vodka ja valta. Raivokkaasti Venäjää uudistanut tsaari antoi välillä viinan viedä.

Kun satunnaisesti alkoholia nauttiva kostean illan jälkeen tuntee vähintäänkin huonovointisuutta, alkoholisti on ryyppy-yön jälkeisenä aamuna virkeä ja täysin työkunnossa, eikä ympäristö välttämättä huomaa hänessä mitään erikoista. Alkoholistin kunto romahtaa vasta pitkän, ehkä vuosikymmeniä jatkuneen juomisen jälkeen – silloin tosin usein kohtalokkaasti.

Alkoholismin kitkemistä Graham ei pidä mahdollisena. Kun viehtymys etanoliin on geneeissä, juoman vetovoimaa on mahdollista voittaa.

Kirkonmiehistä yritysjohtajiin

Grahamin kirjan käännökseen on liitetty **Mikko Metsämäen** kirjoittama luku suomalaisista korkean tason alkoholisteista, joista tun-

netuin lienee pitkäaikainen ministeri ja Suomen Pankin pääjohtaja **Ahti Karjalainen** (1923–1990).

Viinamäen mieheksi paljastuu moni muukin poliitikko. Heidän juopottelunsa mahdollisti aikanaan halpa ”ministeriviina”, jota koskeva säädös kumottiin vasta 1984. Lisäksi tarjolla oli yllin kyllin viinanhuuruisia tilaisuuksia. Itäsuhteiden hoitoon kostea kanssakäymisen kuului olennaisena osana.

Graham itse vyöryttää poliitikkojen ohella esiin myös viinan viemiä amerikkalaisia kirkonmiehiä ja yritysjohtajia, joiden alkoholismi on kuitenkin jäänyt enemmän tai vähemmän tunnistamatta – samoin kuin heidän ympäristölleen aiheuttamat haitat.

Juoppoja löytyy epäilemättä myös Suomen elinkeinoelämästä. Hyvä esimerkki on **John Simonin** kuvaus Kone Oy:n ruhtinaasta, toimitusjohtajajomistajasta **Pekka Herlinistä** (1932–2003). Elämäkerta kertoo kohteensa alkoholisoitumisesta poikkeuksellisen avoimesti. □

Kirjoittaja on historioitsija ja vapaa toimittaja.